

Секція 13. Міжкультурна комунікація

Перцева В. А.

*кандидатка філологічних наук, доцентка,
доцентка кафедри українознавства
Харківського національного університету внутрішніх справ*

Чорний І. В.

*доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри українознавства
Харківського національного університету внутрішніх справ*

КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ ТВОРЧОГО НАУКОВОГО ПРОЦЕСУ

Феномен наукового творчого процесу є надважливою проблемою для розуміння ролі сучасної науки. Наука – це соціальний інститут, а людина посідає центральне місце в системі пізнавальної діяльності соціуму. Отже, ми маємо усі підстави вважати, що науковий творчий процес має резонансний характер, іншими словами, певні типи наукових інновацій стають оптимальними для їх першочергового розгляду й подальшої реалізації у вигляді наукових розробок тільки за умови певного перетину об'єктивних і суб'єктивних чинників. Це ж явище можна уявити як зацікавленість науковців, які пропонують кардинально нове бачення конкретного наукового питання, що часто не збігається з наявною системою наукових поглядів і оцінок. Місцем перетину названих вище чинників є наукова комунікація.

Специфічною рисою наукової комунікації є її сконцентрованість і спрямованість на дії, що покликані допомогти дослідникові в пошуку й експлікації тих наукових ідей, які виникають у процесі наукової творчості. Кардинальною помилкою було б бачити в науковому спілкуванні тільки соціальне явище, протилежне до повсякденного спілкування особи, яка не пов'язує себе з мовою науки.

Важливою видається роль, яку відіграє в науковій комунікації форма й зміст висловлювання. Адже не існує єдиного правильного способу спостереження за будь-яким процесом, тому когнітивні значення слід опановувати через

особистий інтерес вченого й доброзичливу наукову комунікацію. Для того, щоб зрозуміти сенс наукового висловлювання, треба знати сферу наукової творчості, у якій воно було створене й сприйняте. Отже, будь-яка вербалізована наукова інформація має суб'єктивний характер.

Сьогодні спостерігається високий рівень розвитку науки й неодмінною умовою адекватної участі дослідника в розробленні життєво важливих проблем і підвищення рівня його компетентності й професіоналізму, є творче опрацювання значної кількості різноманітної інформації, напрацьованої сотнями поколінь науковців-попередників. Потребу вченого в комунікації насамперед можна пояснити характером наукового знання. До того ж особливо важливим є саме мовний аспект особистості науковця, тісно пов'язаний з усією системою його соціального й наукового оточення. Як зазначив Роберт Мертон, «ніколи жодна із наукових істин не викладається в тому ж порядку, у якому її отримали» [3; 873].

Хотілося б підкреслити, що будь-яка орієнтована когнітивна комунікація в науці, навіть формальна, знаходить свій відбиток у письмових джерелах, які, звичайно, об'єднують не тільки офіційні публікації й доповіді. Тут можна згадати робочі записи, попередні обчислення, чернетки праць, ескізи, плани й багато інших документів, які набагато більше зберігають у своїй структурі елемент авторської індивідуальності, властивий кожному вченому. До того ж не кожне індивідуальне вербалізоване висловлювання дослідника є науковим фактом. Стосовно цього відомий фізик-теоретик Нільс Бор [1; 93] писав у напівжартівливій формі до одного зі своїх колег: «До одного типу істин належать такі прості й зрозумілі твердження, що протилежні їм, очевидно, неправильні. Інший тип, так звані «глибокі істини», навпаки, представляють протилежні їм твердження, які теж містять глибоку істину». Завжди слід пам'ятати, що мовні засоби науки, як це було, наприклад, у радянській біологічній науці часів «лисенківщини», можуть використовуватись із риторичними, псевдонауковими цілями.

Отже, оскільки наукова комунікація вторинна, не має сенсу доводити взаємозв'язок наукового знання з комунікаційними науковими мережами. Наукова комунікація складається з розгалуженої мережі різних інформаційних каналів, якими наукова інформація передається в друкованій, усній, візуальній й інших формах, а також у різних видах повідомлень, які прямо чи опосередковано використовуються науковцями в їхній діяльності.

Можна стверджувати, що мова науки певною мірою онтологічна та втілюється у вигляді особливих науково-мовних образів. У науковій комунікації ці образи використовуються для оброблення інформації й обов'язково відповідно до власного творчого світогляду науковця. Адже в умовах постійних змін, що спостерігаються на рівні наукових знань, та завдяки трансформації комунікаційних мереж суспільства й науки, мовні засоби науковця набувають різного характеру. Саме тому в науковій літературі серед параметрів, що дозволяють визначити вплив ученого на науковий процес, виділяють мотиваційний (емоції, оточення, корисність), пізнавальний (зв'язки науковця з соціально-науковими структурами та з об'єктом, що вивчається) і ситуативно-функціональний (ступінь готовності дослідника до наукової комунікації).

Особливими формами вихідної інформації в процесі наукової комунікації можна назвати, по-перше, формальні засоби комунікації (від публікації монографій, наукових статей до виступів на наукових конференціях, конгресах, симпозіумах, які вимагають хоча б реферативне подання матеріалу), по-друге, формально-соціальні інструкції та директиви, які супроводжують діяльність певної дослідницької групи, по-третє, неформальна комунікація в усіх її проявах. До того ж не завжди така інформація обов'язково може бути використана з метою дослідження, найчастіше вона має суто суб'єктивний характер, який звісно базується на глибокому розумінні питання наукової розвідки. Особистість сучасного науковця складається з різних параметрів. Учений як учасник процесу наукового пізнання є тим двигуном, який запускає в дію увесь складний, віками напрацьований апарат науки. Тому надважливу роль у сучасному розумінні

наукової діяльності як діяльності, що має особливу комунікацію, грає дослідження особистісного чинника.

Під час наукової комунікації, яка здійснюється здебільшого через письмові канали, рівень стосунків комунікантів не може помітно впливати на характер сприйняття наукової інформації, за винятком тих випадків, коли той, хто читає науковий текст, добре знайомий з його автором. У цьому випадку негативне ставлення до автора може повністю перекреслити зміст тексту або, навпаки, у разі позитивного сприйняття автора навіть непереконлива аргументація може бути визнана ним задовільною. Під час усної наукової комунікації характер стосунків проявляється яскравіше на невербальному рівні й теж може певною мірою вплинути на зміст інформації.

Отже, наукова комунікація має різний характер, форми, функції. Різні її модифікації залежать не лише від соціальних, але й від внутрішніх умов, нерозривно пов'язаних, зокрема, з особистістю науковця як носія мови. Специфічною ознакою наукової комунікації є її глибинний зв'язок із так званою «корпоративною» етикою, яка багато в чому є універсальною. Отже, наукову комунікацію можна розглядати в трьох аспектах: як адаптацію для широкого читача, як ситуативну інтерпретацію текстової інформації в процесі спілкування та як трансформацію наукової інформації у творчому процесі наукової діяльності.

Список використаних джерел

1. Бор Н. Атомная физика и человеческое познание. Москва : Книга по Требованию, 2013.
2. Голик С. В. Мовна особистість як об'єкт лінгвокультурологічних досліджень. *Вісник Львівського університету*. Серія: Іноземні мови. 2013. № 21. С. 258–264.
3. Мертон Р. Социальная теория и социальная структура. Москва : АСТ, АСТ Москва, Хранитель, 2006.